

Комаринець С. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська політехніка»*

Komarynets Sofia

*Ph.D. in Economics,
Ass. Prof. at the Theoretical and Applied Economics Department,
Lviv Polytechnic National University*

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ, ОЦІНЮВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У роботі сформовано наукове підґрунтя до визначення, оцінювання та підвищення ефективності діяльності підприємства. Виявлено різні боки та підходи до розгляду поняття, встановлено відмінності між «об'єктивним» та «суб'єктивним» оцінюванням ефективності діяльності підприємства у нестабільному зовнішньому середовищі. Диференційовано поняття ефективності та результативності діяльності суб'єкта господарювання. Запропоновано широкий набір показників для оцінювання рівня ефективності діяльності підприємства за традиційним підходом. Установлено особливості оцінювання діяльності суб'єкта господарювання на основі багатофакторного підходу та збалансованої системи фінансових і нефінансових показників. Виявлено основні проблеми, які виникають у процесі оцінювання та підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта в умовах обмеженості ресурсів.

Ключові слова: ефективність, результативність, рентабельність, економічна додана вартість, дохід, прибуток.

Вступ та постановка проблеми. На сучасних ринках підприємства діють із метою примноження власних конкурентних переваг, збереження своїх ринкових позицій в умовах обмеженості ресурсів, для чого проводять постійну оцінку діяльності за допомогою як кількісних, так і якісних показників. Результати оцінки дають підприємствам можливість сформувати орієнтири або цільові показники діяльності, вибрати стратегію поведінки та створити комплекс заходів, які допоможуть у їх досягненні. Дотримання вибраної стратегії та втілення визначених заходів сприяють стратегічному успіху підприємства.

Одним із показників, які можуть використовуватися для оцінки діяльності підприємства, є ефективність. Для того щоб бути спроможним зрозуміти, як цей показник можна застосувати для оцінки функціонування підприємства, потрібно вивчити й зрозуміти, що таке ефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те що дане поняття існує давно та часто досліджується різними як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, такими як Д.С. Андерсон, М.А. Вондерембс, Т.С. Голубева, К. Жанг, Д. Клівленд, І.В. Колос, Д.С. Лім, І.О. Макаренко, В.Т. Ньюелл, П.М. Свемідас, Н. Слек, М.А. Трейсі, Г.П. Уайт, Р.Д. Шрьодер, проте воно є настільки складним, що вони досі не можуть дійти спільної думки про єдине узгоджене тлумачення поняття. З іншого боку, те, що ефективність можна розглядати з різних боків, для диференційованих цілей, а її показники можуть служити для різних досліджень, не спрощує завдання одержання уніфікованого визначення і розуміння поняття.

Метою даної роботи є поглиблення теоретико-методологічних підходів до визначення й оцінювання ефективності діяльності підприємства.

Результати дослідження.

Серед багатьох визначень ефективності багато однакових за змістом. Якщо їх підсумувати, отримаємо два боки одного поняття: з одного боку, ефективність – це здатність приносити ефект, чинити дію [1], з іншого – це співвідношення результату виробництва до витрат [2]. Отже,

можна зробити висновок, що ефективність – це показник, який застосовується для оцінки функціонування об'єкта оцінювання та стосується відношення результату діяльності до витрат, що використовуються для досягнення цього результату [3].

Останнім часом популярності набуває твердження про два боки ефективності: об'єктивний (кількісний), де ефективність визначають за допомогою кількісних фінансових показників, та суб'єктивний (якісний), де її оцінюють на основі суб'єктивних оцінок оцінювача.

Оскільки вважають, що відношення результату до витрат є тільки коефіцієнтом віддачі від використаних ресурсів, це недостатньо, щоб відобразити всю систему процесів, які проходять на об'єкті дослідження [4]. Згідно з таким підходом, ефективність уже є не лише відношенням результату діяльності до витрат, здійснених для його досягнення, а й процесом досягнення цього результату, тобто певним набором або послідовністю заходів, які проводять для отримання бажаного кінцевого результату. Відповідно до запропонованого визначення, ефективність оцінюють уже не за допомогою відношення (коефіцієнта), а за вектором, що вказує (найбільш) правильний напрям розвитку суб'єкта [5]. За цим підходом суб'єкт вважається ефективним, якщо йде вздовж правильного керунку. Так, ефективність вважається наслідком правильного створення об'єктів, руху за правильним вектором, керунком, що сукупно призводить до успіху суб'єкта [6].

Будь-який суб'єкт є системою, яка характеризується набором внутрішніх зв'язків між її складниками та комплексом зв'язків між елементами системи та зовнішнього середовища її перебування. Отже, якщо вектор вказує на керунок руху суб'єкта у часі та просторі, то переміщення зазнають усі (як внутрішні, так і зовнішні) його зв'язки.

Вчені зазначають, що суб'єкт може досягти довготривалого успіху, який полягає у забезпеченні життєздатності до досягнення цілей, якщо буде ефективний рівно ж, як результативний. Результативність полягає у виробництві необхідних «правильних» продуктів [7]. Проте якщо ефективність (за традиційним підходом) підлягає

кількісній оцінці за допомогою фінансових показників, результативність важко піддається такому вираженню. З іншого боку, показник, який відображає «правильність» роботи суб'єкта, слід обчислити у числовому виразі. Це може бути результат здійснення процесу функціонування, наслідком якого є досягнення очікуваного ефекту як числового співвідношення результату до витрат.

Науковці розрізняють поняття «ефективність» (англ. efficiency), яке стосується ресурсів виробництва – людських, матеріальних, фінансових, організаційних – у процесі їх раціонального використання для досягнення шуканого ефекту, і «результативність» (англ. effectiveness), що застосовується до цілей суб'єкта, його розвитку та стратегій поведінки, які оцінюються у співвідношенні причин функціонування і результатів діяльності суб'єкта [8].

Зазначають, що усвідомлення різниці між цими поняттями є надзвичайно важливим для підприємств, оскільки здатність досягати поставлених цілей – результативність – є вимогою зовнішнього середовища існування суб'єкта господарювання. Якщо підприємство працює ефективно, наприклад досягає високих обсягів виробництва з низькими витратами (ймовірно, за рахунок упровадження ощадних технологій виробництва), проте його продукція не користується попитом на ринку, воно є нерезультативним. І навпаки, перманентний рух до пристосування внутрішнього середовища функціонування до вимог зовнішнього, який результатує у випуск продукції, що користується високим попитом, одночасно характеризується високою результативністю, проте може бути низькоефективним.

Отже, результативність є коефіцієнтом, відношенням результату до витрат, а ефективність указує на правильність або неправильність діяльності суб'єкта [9]. Результат діяльності підприємства можна оцінити у різних її сферах: виробничій, фінансовій, соціальній, екологічній та ін. Виробничі результати діяльності визначають за допомогою кількості виготовленої або реалізованої продукції належної якості. Фінансові – за допомогою дивідендів, процентів, основних засобів, зданих в оренду, тощо. Соціальні, екологічні та інші так звані неекономічні результати можна включати до оцінювання ефективності роботи господарюючого суб'єкта лише у разі їх вартісного виразу. Комплексне оцінювання загального результату проводять за допомогою показників загального доходу, фінансового результату, доданої вартості.

Слід обов'язково враховувати той факт, що будь-який суб'єкт є системою, яка характеризується не лише сукупністю її внутрішніх елементів і взаємозв'язками між ними, а й зв'язками між елементами системи і зовнішнім середовищем його існування. Тому на ефективність суб'єкта впливає зовнішнє середовище, яке може як сприяти, так і заважати його роботі, відповідно збільшуючи або зменшуючи ефективність його діяльності. Тому з метою полегшення роботи суб'єкта слід примножувати позитивний і зменшувати негативний вплив оточення на його функціонування.

Із позицій взаємодії суб'єкта господарювання із зовнішнім середовищем можна відзначити різні аспекти поняття ефективності. Якщо розглядати ефективність із погляду зацікавлених у діяльності суб'єкта сторін і їх матеріальної (фінансової) вигоди, визначають економічну ефективність як ступінь відповідності результатів діяльності суб'єкта і витрат, здійснених на цю діяльність до (матеріально (фінансово) виражених) цілей і очікувань зацікавлених сторін. Якщо йдеться про ефективність із погляду соціальних інтересів суспільства, означають соціальну ефективність як ступінь відповідності соціальних результатів діяльності суб'єкта і витрат, здійснених

на їх досягнення, до цілей і соціальних очікувань суспільства. Якщо визначати ефективність із боку екологічних інтересів держави і суспільства, тоді йдеться про екологічну ефективність як ступінь відповідності екологічних результатів діяльності суб'єкта і витрат, проведених на цю роботу, до екологічних інтересів держави і суспільства.

Із позиції внутрішніх елементів суб'єкта та взаємозв'язків між ними означимо низку проблем, що виникають під час оцінки ефективності:

- диференціація мети і завдань суб'єкта господарювання залежно від періоду оцінки (підвищення ефективності діяльності може виступати метою підприємства як у короткостроковому, так і довгостроковому періоді);
- диференціація шуканих значень ефективності для різних етапів життєвого циклу суб'єкта (підвищення ефективності не завжди виступає завданням діяльності суб'єкта);
- диференціація отриманих оцінок ефективності та реального стану ефективності (результати оцінки ефективності базуються минулому періоді, проте не дають можливості стверджувати про обов'язковість екстраполяції результатів на теперішнє і майбутнє, можна робити прогнози про збереження тенденції або ні залежно від стійкості або зміни зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на функціонування суб'єкта);
- диференціація оцінок ефективності для різних замовників оцінок для різних цілей оцінок (наприклад, ефективність інвестицій у статутний капітал підприємства оцінюють на вимогу учасників із метою підтвердження або спростування доцільності інвестування у підприємство) [10].

Отже, ефективність застосовується для оцінювання діяльності суб'єктів. Незважаючи на тривале часту використання, сутність поняття залишається не до кінця вивченою, чітко не визначеною у науковій літературі. З одного боку, це пояснюється багатоаспектністю поняття, а з іншого – диференціацією проблем, які виникають під час оцінювання ефективності. Рекомендується розмежовувати поняття результативності та ефективності та визначати перше як відношення результату до витрат, а друге – як ступінь правильності роботи суб'єкта та оцінювати ефективність за одним із сучасних підходів комплексно: об'єктивно – за допомогою кількісних фінансових показників та суб'єктивно – на основі суб'єктивних оцінок експертів-оцінювачів.

В умовах обмеженості ресурсів особливого значення набуває проблема підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Встановлено, що для оцінювання рівня ефективності можна застосовувати як фінансові, так і нефінансові вимірники. Оцінювання ефективності проводять для виявлення позитивних або негативних відхилень у її рівні. Метою підвищення рівня ефективності виступає максимізація результатів, що припадають на одиницю витрат для їх досягнення. Для кожного суб'єкта господарювання слід сформувати систему визначених кількісних і якісних показників для оцінювання рівня ефективності, яка відповідатиме його основній меті, завданням та інтересам.

Якщо йдеться про кількісні показники ефективності як відношення отриманих результатів до витрачених на їх досягнення ресурсів, то значення набуває не лише загальна величина результатів і витрат, а й період їх отримання чи здійснення. Для оцінювання ефективності потрібно вирішити проблему взаємозв'язку результатів і витрат у межах означеного періоду, оскільки досягнення результатів від витрачених ресурсів можуть відбуватися з часовим розривом.

Сьогодні немає визначеної системи показників із чітким зазначенням інтервалів рівнів ефективності для тих

чи інших суб'єктів господарювання різних форм власності, розмірів, мети та видів економічної діяльності, проте існують два підходи до оцінювання рівня ефективності – ресурсний і грошовий. Згідно з першим, оцінювання результатів відбувається за допомогою показника обсягу виготовленої продукції, а витрат – обсягу витрачених ресурсів за видами. За другим результати оцінюють через надходження (приплив) грошових коштів, а витрати – через їх витрати (відплив). Основною проблемою обох підходів є вищеназвана неузгодженість періоду отримання результатів і здійснення витрат, оскільки, незважаючи на те що результати вважаються отриманими в момент виготовлення продукції, а витрати здійснені у час споживання ресурсів, розрив виникає через інтервали між виготовленням або споживанням продукції й оплатою за витрачені ресурси або реалізовану продукцію. Основна відмінність між підходами, згідно з означеною проблемою, полягає у визначенні часових інтервалів отримання результатів і здійснення витрат. За ресурсним підходом результати вважаються отриманими в момент виробництва продукції, витрати – у момент їх здійснення. За грошовим – результати одержано в момент надходження на рахунок суб'єкта господарювання грошових коштів за виготовлену продукцію, тоді коли вони впливають на його фінансовий стан, витрати – у момент оплати за витрачені ресурси. За грошового підходу слід ретельно стежити за збутом продукції та звертати увагу на часовий розрив між отриманням і оплатою ресурсів.

Іншими відмінностями у підходах є диференціація в урахуванні результатів і витрат. Наприклад, урахування шкідливих викидів за ресурсного підходу відбувається за спеціальними цінами, які засновані на суспільних утратах від викидів. За грошового підходу врахування шкідливих викидів відбувається лише у разі накладення відповідних штрафних санкцій у розмірі цих санкцій, в іншому разі – не відбувається.

Для спеціальних цілей власників суб'єкта господарювання поряд з оцінюванням ефективності його діяльності

проводять оцінку підприємства. Вважається, що підвищення ефективності його діяльності знаходиться у непрямому взаємозв'язку зі зростанням вартості підприємства, оскільки останнє може відбуватися, зокрема, через реінвестування прибутку та нематеріальні чинники, які не відображаються у витратах. У довгостроковому періоді оцінювання ефективності діяльності підприємства у разі реінвестування прибутку, а не витрат його на виплату дивідендів, проводять за показниками капіталізації та зростання вартості суб'єкта господарювання.

Існують різні підходи до оцінювання ефективності: традиційний, що базується на дворівневому оцінюванні за допомогою показників загальної ефективності підприємства (відношення сукупних результатів діяльності до сукупних витрат ресурсів) та часткової (за окремими видами ресурсів); багатофакторний, заснований на мультиваріантному оцінюванні загальних показників ефективності, який через свою складність не знаходить практичного втілення; управління продуктивністю (англ. Performance Management), на базі збалансованої системи фінансових і нефінансових показників (англ. Balanced Scorecard (BSCI), де основним виступає економічна додана вартість (англ. EVA), показники рентабельності – уточнюючими [11].

Загальні та часткові показники, які використовуються для оцінювання ефективності за традиційним підходом, представлено в табл. 1.

Часткові показники вказують на ефективність певних ресурсів, яку доцільно аналізувати в динаміці, що дасть змогу висвітлити найбільш проблемні ділянки у роботі підприємства.

У практичному використанні на підприємстві визначають ефективність чинників, які прийнятні та призводять до успіху/невдачі. Варто зазначити, що окремі показники можуть не відображати реальну ситуацію, оскільки підвищення ефективності одного показника може вимагати підвищення ефективності іншого. Аналіз динаміки загальних показників ефективності веде до отримання ймовірно точних результатів.

Таблиця 1

Показники оцінювання ефективності за традиційним підходом

№ з/п	Тип показника	Назва показника	Спосіб обчислення показника
1.1	Загальні	Рентабельність активів	Прибуток / середні активи
1.2		Рентабельність власного капіталу	Прибуток / власний капітал
1.3		Рентабельність інвестованого капіталу	Прибуток / власний капітал + довгострокові зобов'язання
1.4		Рентабельність продукції	Прибуток від реалізації продукції / поточні витрати
1.5		Рентабельність продажу	Прибуток від реалізації продукції / чистий дохід від реалізації продукції
1.6		Рентабельність операційної діяльності	Прибуток від операційної діяльності / операційні витрати
2.1.1	Часткові – показники ефективності використання основних засобів	Віддача основних засобів	Річний обсяг виробленої продукції у грошовому виразі / середньорічна вартість основних засобів
2.1.2		Рентабельність основних засобів	Річний прибуток підприємства / середньорічна вартість основних засобів * 100
2.1.3		Коефіцієнт використання виробничої потужності	Річний обсяг продукції у натуральному виразі / середньорічна потужність підприємства
2.2.1	Показники ефективності використання обігових коштів	Коефіцієнт обертання	Дохід від реалізації продукції за період / середній залишок обігових коштів підприємства
2.2.2		Рентабельність обігових коштів	Річний прибуток підприємства / середній залишок обігових коштів підприємства * 100
2.2.3		Відносна економія обігових коштів	Середні залишки обігових коштів у базовому році / реалізована продукція підприємства у базовому році * реалізована продукція підприємства у звітному році – середні залишки обігових коштів у звітному році

2.3.1	Показники ефективності використання трудового потенціалу	Виробіток	Річний обсяг продукції у натуральному виразі / середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу
2.3.1		Вироблена продукція на одиницю фонду оплати праці	Річний обсяг виробленої продукції у грошовому виразі / річний фонд оплати праці підприємства
2.3.3		Темп зростання продуктивності праці	Рівень продуктивності праці у звітному році / рівень продуктивності праці у базовому році
2.3.4		Відносна економія кількості працівників	Середньооблікова чисельність персоналу у базовому році / обсяг виробленої продукції у базовому році * обсяг виробленої продукції у звітному році – середньооблікова чисельність персоналу у звітному році
2.3.5		Частка приросту продукції за рахунок зростання продуктивності праці	(Рівень продуктивності праці (виробітку) у звітному році – рівень продуктивності праці (виробітку) у базовому році) * середньооблікова чисельність персоналу у звітному році / приріст обсягу виробництва продукції * 100
2.4.1	Показники ефективності використання нематеріальних активів	Віддача нематеріальних активів	Річний обсяг виробленої продукції у грошовому виразі / середньорічна вартість нематеріальних активів
2.4.1		Рентабельність нематеріальних активів	Річний прибуток підприємства / середньорічна вартість нематеріальних активів
2.5.1	Показники ефективності інвестицій	Рентабельність інвестицій	Річний прибуток підприємства / власний капітал + довгострокові зобов'язання * 100

Джерело: сформовано за [12]

Загальні показники, такі як рентабельність активів, власного та інвестованого капіталу, містять корисну для власників підприємства інформацію, тоді як рентабельність продукції, продажу та операційної діяльності – для управлінців. Вимоги до показників рентабельності капіталу різняться від країни походження суб'єкта через поєднання ризику із вартістю залученого капіталу: у розвинутих країнах очікуване значення може бути нижчим (5–10%), у країнах, що розвиваються, – вищим (20–30%). Довгостроковий очікуваний рівень рентабельності визначається у стратегії розвитку суб'єкта, незважаючи на те що у короткостроковому періоді основним завданням може бути збільшення обсягу виробництва або зайняття певної ринкової частки.

Висновки. Отже, питання підвищення ефективності діяльності підприємства важливе з позицій усіх

зацікавлених у роботі підприємства сторін: власників, управлінців, інвесторів. Так, власники зацікавлені у підвищенні ефективності діяльності підприємства, тому що воно веде до збільшення віддачі від капіталу, управлінці – в отриманні винагороди за ефективне управління, інвестори – у визначенні рівня привабливості підприємства. Оцінювання ефективності діяльності підприємства формує пошукову базу ресурсів його підвищення, визначає підстави для продовження або зміни обраного варіанту стратегічного розвитку суб'єкта. Кожне оцінювання ефективності діяльності підприємства здійснюється для конкретної мети, для конкретних зацікавлених сторін, для конкретного етапу життєвого циклу підприємства, для суб'єктів різного розміру, форми власності, організації та рівня діяльності.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія Кирила і Мефодія онлайн. URL : <http://vse-prosto.xn--b1ag1aeig3e.xn--p1ai/enciklopedija-kirila-i-mefodija-onlajn.html> (дата звернення: 01.11.2019).
2. Толковий словарь Даля онлайн. URL : <http://www.slovardalja.net/> (дата звернення: 01.11.2019).
3. Комаринець С.О. Визначення продуктивності як результату застосування організаційної гнучкості. URL : http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16398/1/221_Komarinec_379_380_Modern_Problems.pdf (дата звернення: 01.12.2019).
4. Іенекенс Ж. Менеджмент в умовах ринкової економіки. Теорія і практика. Київ : Вища шк., 2005. 206 с.
5. Батракова Т.І. Сутність поняття «економічна ефективність» діяльності в ринкових умовах. *Економіка, організація і управління підприємствами. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2015. № 1(69). Ч. 1. С. 173–178.
6. Друкер П. Управление, нацеленное на результаты / пер. с англ. Москва : Технологическая школа бизнеса, 1992. 192 с.
7. Саймон Г. Менеджмент в организациях. URL : <https://pqm-online.com/assets/files/lib/books/simon.pdf> (дата звернення: 15.11.2019).
8. Холт Р.Н. Основы финансового менеджмента / пер. с англ. Москва : Дело, 1993. 128 с.
9. Давиденко Н.М. Оцінювання ефективності корпоративного управління акціонерними товариствами. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2011. С. 108–111.
10. Мусійовський Р.Ю., Комаринець С.О. Проблеми визначення ефективності діяльності підприємства. *Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, м. Львів, 01 квітня 2019 р. Львів : Галицька видавнича спілка, 2019. 1 електрон. опт. диск (CD-R).
11. Кох Р. Менеджмент и финансы от А до Я / пер. с англ. Санкт-Петербург : Питер, 1999. 496 с.
12. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 488 с.

References:

1. Entsyclopedia Kyryla e Mephodia online [Encyclopedia of Cyril and Methodius online]. Available at: <http://vse-prosto.xn--b1ag1aeig3e.xn--p1ai/enciklopedija-kirila-i-mefodija-onlajn.html> (accessed 01.11.2019).
2. Tolkovyy slovar Dalya online [Dahl Interpretative Dictionary online]. Available at: <http://www.slovardalja.net/> (accessed 01.11.2019).
3. Komaryntes S.O. (2011) *Vyznachennya poductyvnosti yak rezultatu zastosuvannia orhanizatsiynoyi hnuchkosti* [Performance Definition as a Result of Organizational Flexibility]. Available at: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16398/1/221_Komarinec_379_380_Modern_Problems.pdf (accessed 01.12.2019).

4. Ienekens Zh. (2005) *Management v umovakh rynkovoi ekonomiky. Teoriya i praktyka* [Management in a Market Economy. Theory and Practice]. Kyiv: Vyshcha shkola. (in Ukrainian).
5. Batrakova T.I. (2015) Sutnist ponyattya “economicchna efektyvnist” diyalnosti v rynkovykh umovakh [The Essence of the Concept of “Economic Efficiency” of Activity in Market Conditions]. *Ekonomika, orhanizatsiya i upravlinnya pidpryemstvamy. Naukovyy visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli* [Economics, organization and management of enterprises. Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade], no. 1(69), vol. 1., pp. 173–178.
6. Druker P. (1992) *Upravleniye, natselennoye na rezultaty* [Management Focused on Results]. Moscow: Tekhnologicheskaya shkola biznesa. (in Russian).
7. Simon G. *Menedzhment v organizatsiyakh* [Management in Organizations]. Available at: <https://pqm-online.com/assets/files/lib/books/simon.pdf> (accessed 15.11.2019).
8. Holt R.N. (1993) *Osnovy finansovogo menedzhmenta* [Fundamentals of Financial Management]. Moscow: Delo. (in Russian).
9. Davydenko N.M. (2011) Otsinyuvannya efektyvnosti korporatyvnoho upravlinnya aktsionernymy tovarystvamy [Evaluation of Corporate Governance Effectiveness of Joint Stock Companies]. *Visnyk Lvivskoyi komertsyynoyi akademiyi: zbirnyk naukovykh prac. Seriya ekonomichna* [Bulletin of the Lviv Commercial Academy: Collection of Scientific Works. The Economic Series], pp. 108–111.
10. Musiyovskyy R.Y., Komarynets S.O. (2019) Problemy vyznachennya efektyvnosti diyalnosti pidpryemstva [Problems of Determining the Efficiency of the Enterprise]. Proceedings of the Second Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference *Publichne Upravlinnya ta Adminisruvannya: Konkurentni Vykyky Suchasnosti (Ukraine, Lviv, April 1, 2019)*, Lviv: TzOV «Halyska vydavnycha spilka», P. 61.
11. Kokh R. (1999) *Menedzhment e finansy ot A do YA* [Management and Finance from A to Z]. Saint Petersburg: Peter. (in Russian).
12. Podolska V.O., Yarish O.V. (2007) *Finansovyy analiz* [Financial Analysis]. Kyiv: Tsentri navchalnoyi literatury. (in Ukrainian).

ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ, ОЦЕНКИ И ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. В работе сформирована научная основа определения, оценки и повышения эффективности деятельности предприятия. Выявлены различные стороны и подходы к рассмотрению понятия, установлены различия между «объективной» и «субъективной» оценками эффективности деятельности предприятия в нестабильной внешней среде. Дифференцированы понятия эффективности и результативности деятельности предприятия. Предложен широкий набор показателей для оценки уровня эффективности деятельности предприятия согласно традиционному подходу. Установлены особенности оценки деятельности предприятия на основе многофакторного подхода и сбалансированной системы финансовых и нефинансовых показателей. Выявлены основные проблемы, возникающие в процессе оценки и повышения эффективности деятельности хозяйствующего субъекта в условиях ограниченности ресурсов.

Ключевые слова: эффективность, результативность, рентабельность, экономическая добавленная стоимость, доход, прибыль.

PROBLEMS OF DEFINITION, EVALUATION AND IMPROVEMENT OF ENTERPRISE EFFICIENCY

Summary. In the current conditions the enterprises operate in order to increase their own competitive advantages and maintain their market position in the terms of environmental uncertainty, instability and limited resources. Due to the mentioned circumstances they conduct a continuous evaluation of their activities with the help of both quantitative and qualitative indicators. The results of the evaluation give businesses the opportunity to formulate benchmarks or performance targets, select a behavioural strategy and create a set of activities that will help them to achieve certain aims. Adherence to the chosen strategy and implementation of certain measures contribute to the strategic success of the enterprise. The differences between the concepts of the efficiency and the effectiveness of entity's activity are identified. The extreme business importance of these concepts difference is underlined. The meanings of performance, efficiency, effectiveness and profitability are defined. The efficiency is determined as one of the indicators that can be used to evaluate an enterprise's performance in the work. In order to be able to understand how this measure can be applied to evaluate the functioning of an enterprise, the concept of the efficiency is presented in the work. The scientific basis for determining, evaluating and improving the efficiency of enterprises activity is formed. Different sides and approaches to the concept consideration are identified. The divergence between “objective” and “subjective” evaluation of the performance of the enterprise in an unstable external environment are established. A wide range of indicators of overall and partial performance estimation is proposed to evaluate the level of enterprise performance by the traditional approach. The peculiarities of evaluating the activity of an entity on the basis of a multifactorial approach and on the basis of a balanced system of financial and non-financial indicators (Balanced Scorecard System) are established. The main problems encountered in the process of evaluating and improving the performance of an entity in resource constraints have been identified.

Key words: efficiency, effectiveness, profitability, economic added value, income, profit.